

Håndtering ved mistanke om seksuelle overgrep mot barn i kommunale barnehager utført av ansatte.

Administrativ prosedyre

1	Innledning.....	3
2	Definisjon av seksuelle overgrep.....	4
3	Forebyggende fase	5
4	Akutfase	6
5	Mistanke om seksuelle overgrep	7
5.1	Melding om seksuelle overgrep utført av ansatt	7
5.2	Behandling av mistanke mot ansatt.....	7
5.3	Informasjon til utsatte barns foresatte	8
5.4	Oppfølging av de andre ansatte	9
5.5	Oppfølging av barnet.....	9
5.6	Informasjon til øvrige brukere om mistanke mot ansatt	10
5.7	Foreldremøte om seksuelle overgrep	11
5.8	Informasjon til de andre barna.....	11
5.9	Mediehåndtering.....	12
6	Langsiktig fase	13
6.1	Planlegge langsiktig oppfølging av mistenkt seksuelt overgrep.....	14
6.2	Følge opp barnet som man mistenker er utsatt for seksuelle overgrep.....	14
6.3	Følge opp foresatte som har barn som er mistenkt utsatt for seksuelle overgrep	15
6.4	Oppfølging av øvrige ansatte	15
6.5	Følge opp andre barn og deres foresatte.....	16
6.6	Følge opp ansatt som er tidligere mistenkt, men ikke tiltalt	16
6.7	Oppfølging ved retts sak.....	17
6.8	Mediehåndtering.....	17
7	Oppsummering.....	18
8	Litteraturliste.....	18
9	Vedlegg.....	19
9.1	Logg for arbeid utført i den akutte fasen	19
9.2	Logg for arbeid utført i den langsiktige oppfølgingen av overgrepssaken.....	19
9.3	Progresjonsplan for det forebyggende arbeidet	20

1 Innledning

Ansatte i barnehager, skoler, kommunalt hjelpeapparat og spesialisttjenesten oppdager for få barn som er utsatt for seksuelle overgrep. Forskning fra feltet viser at barn som utsettes for seksuelle overgrep selv risikerer å utsette barn for seksuelle overgrep i voksen alder. (Testing the sexual abuse- sexual offending hypthesis av Stehhen Smallbone 08.08.2014; Griffith University). I tillegg vet vi at det å utsettes for seksuelle krenkelser kan gi store konsekvenser på både fysisk og psykisk helse gjennom oppveksten og senere i livet. Barnehagen har som offentlig instans et ansvar for å forebygge seksuelle overgrep, verne om og hjelpe barna som utsettes for det. Vern om barn fordrer at ansatte i barnehagen oppdager de utsatte barna og beskytter disse, men først og fremst jobber forebyggende for å forhindre at barn utsettes for slike overgrep.

Ved siden av kompetanse på barns naturlige seksualitet og seksuelle overgrep er det viktig å ha gode prosedyrer/planer for å redusere mulighet for at overgrep forekommer. Barnehagene må sette kropp og seksualitet på agendaen for slik å sikre oppvoksende generasjon trygghet og god kunnskap om kropp og seksualitet. Kunnskap er overgripernes verste fiende. Det er viktig med en åpen dialog mellom personalet og foreldrene om seksuelle overgrep mot barn og barns seksualitet. Kommunikasjon og samarbeid legger grunnlaget for å skape tryggere rammer for barna samt en forutsigbar og trygg arbeidsplass for personalet.

Seksuelle overgrep mot barn har hatt stort fokus i samfunnet de siste årene og Ski kommune har siden 2015 valgt å satse på forebygging av vold i nære relasjoner. Seksuelle overgrep frarøver barna trygge oppvekstvilkår og en god barndom. Ansatte i barnehager har en unik mulighet til å være en stor del av beskyttelsesapparatet ved å oppdage, se og følge opp barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep. Det er ikke opp til barnehagen å avklare spørsmålet om barn har vært utsatt for seksuelle overgrep, annet fagpersonell ivaretar dette. Mistanke om seksuelle overgrep krever imidlertid handling og det er viktig at barnehagen melder i fra til riktig instans ved eventuell bekymring.

Seksuelle overgrep fra ansatte i barnehagen skal ikke forekomme, men likevel skjer det. Derfor må det forebyggende arbeidet styrkes og barnehagen må ha en tiltaksplan som avdekker og håndterer overgrepet om det skjer. Seksuelle overgrep fra ansatte er et tillitsbrudd som krever tett oppfølging over svært lang tid. Ski kommune har på bakgrunn av ovennevnte tema satt ned en arbeidsgruppe bestående av barnehagesjefen og seks styrere fra de kommunale barnehagene som har utarbeidet retningslinjer for hvordan barnehagene skal håndtere mistanker om ansattes seksuelle overgrep mot barn i barnehagen. Denne prosedyren beskriver tre faser i dette arbeidet og skiller mellom en forebyggende fase, en akutfase og en langsiktig fase i en eventuell krisesituasjon.

2 Definisjon av seksuelle overgrep

«Et seksuelt overgrep er når en person manipulerer, lurer, truer, tvinger, lokker en annen til å delta i seksuelle aktiviteter den andre ikke er moden til eller ikke vil være med på, når den andre ikke er i stand til å vurdere eller forstå rekkevidden av det som skjer. Det er enhver form for seksuell kontakt den andre ikke er i stand til å si ja eller nei til på grunn av alder, evne, beruselse, redsel, frykt eller trusler. Det er når handlingen er ulovlig, når den er hemmelig og ikke tåler dagens lys» (Margrete Wiede Aasland, 2009).

Juridisk sett deles seksuelle overgrep inn i følgende underkategorier:

1. Seksuell krenkende eller annen uanstendig atferd: Grenseoverskridende snakk om og forslag til sex, bruk av pornoblad og pornografisk innhold på video overfor andre som ikke ønsker det eller ikke forstår hva de går med på, blotting, overgriper onanering av seg selv, overgriper sex med andre i barnets påsyn, samt trusler og fysisk vold til seksuell atferd.
2. Seksuell handling: Beføling av andres bryster med/uten klær, berøring/beføling av andres kjønnsorgan utenpå klær, tungekyss, trusler og vold som fører til seksuell handling.
3. Seksuell omgang: Omfatter ikke bare samleie (vaginal, anal og oral inntrengning med penis, fingre eller gjenstand). Også andre grovere seksuelle handlinger inkluderes, slik som alle former for masturbasjon; barnets onanering av overgriper, overgriper onanering av barnet, suging av og slikking på barnets eller overgriper kjønnsorgan, overgriper onanering av seg selv til orgasme/sædavgang på barnets kropp, trusler og vold som fører til seksuell omgang (HIH, Skriftserien 2015/01).

3 Forebyggende fase

Det er mange måter barnehagene kan forebygge seksuelle overgrep fra ansatte på. Det handler om å kontrollere politiattester ved ansettelse og hvordan hverdagen og arbeidet i barnehagen er organisert. Videre handler det om at barnehagene må ha klare og kjente regler for ansattes opptreden, og jobbe med å øke ansattes kunnskap og holdning i forhold til hva de skal være oppmerksomme på.

Mål: Skape gode holdninger og åpenhet rundt temaet barns seksualitet, og minske risikoen for at seksuelle overgrep skal skje.

Høsten 2015 ble det i forbindelse med dette temaet utarbeidet en felles prosedyre i Ski kommune for hvordan barnehagene skal arbeide for å redusere faren for at ansatte kan forgripe seg på barn i barnehagen. Denne prosedyren omhandler blant annet at voksne i barnehagen aldri går alene på tur med barn, at barnehagene skal ha dører med vindu inn til stellerom, grupperom osv. Barnehagene har enkeltvis risikovurdert egne bygningsmasser i tilknytning til denne felles prosedyren for å se på hvilke tiltak som er nødvendig å iverksette. I forlengelsen av dette arbeidet har det blitt satt av penger i 2017 til å sette inn dører med vindu til stellerom. For øvrig vil alle nye barnehager og barnehager som skal rehabiliteres få vinduer inn i alle rom der barn oppholder seg.

Det handler om at vi skal gjøre barn kompetente. For å få til det må vi snakke med dem.

Ved siden av å arbeide med punktene nevnt over ser vi at den forebyggende fasen handler mye om hvilken kunnskap vi gir barna om egen seksualitet og kropp. Barn som har kunnskap om seksualitet og overgrep forteller oftere og tidligere at de har vært utsatt for seksuelle overgrep. Forskning viser at barn som har kunnskap om seksualitet utsetter sin seksuelle debut og setter klarere grenser for egen kropp (Aasland, 2009). Videre viser forskning at de fleste barn som forteller om vold og overgrep gjør det i etterkant av opplæringsprogrammer og forebyggende arbeid med dette temaet. Det viser seg at man ved å arbeide mer inngående med temaet kropp og seksualitet i barnehagen utvider barnas begrepsapparat slik at de lettere settes i stand til å fortelle om eventuelle overgrep (NKVTS, 2011). Barnehagene må på bakgrunn av dette gi barn, personale og foreldre økt kunnskap om temaet, herunder tegn og signaler utsatte barn gir. Vi må gjennom det forebyggende arbeidet jobbe for å skape gode holdninger og åpenhet rundt temaet for å minske risikoen for at seksuelle overgrep skal skje.

Ski kommunes kommunale barnehager ved styrer har i det forebyggende arbeidet ansvar for:

- Kompetansehevende tiltak for alle ansatte i forhold til profesjonsrollen i barnehagen for å forebygge krenkende atferd og seksuelle overgrep
- Bevisstgjøring av personalet i forhold til barns naturlige seksualitet og mulige tegn på seksuelle overgrep
- Gi barn kunnskap om egen kropp og seksualitet
- Bevisstgjøring av personalets egen atferd
- Å styrke personalets evne til å si fra om uakseptabel atferd
- Trygge ansatte til å stole på egen magefølelse – si fra ved mistanke om overgrep
- Hindre eller stoppe uønsket atferd og seksuelle overgrep fra ansatte
- Sikre god informasjon om dette arbeidet til foreldre/foresatte

4 Akutfase

Tiltak	Ansvarlig	Støttepersoner	Gjøremål	Hjelpemidler
1. Melding om seksuelle overgrep utført av ansatt.	Styrer.	Den som har «oppdaget» overgrepet.	Ivareta berørte parter.	Veiledning og prosedyre for seksuelle overgrep.
2. Behandling av mistanke mot ansatt.	Barnehagesjefen	Styrer. Kommunalsjef. Fagfolk på overgrep. Politi.	Ivareta berørte parter, personvern og helsemessig. Utarbeide handlingsplan for behandling av mistanken. Vurdere suspensjon. Vurdere informasjonsbehov.	Veiledning og prosedyre for seksuelle overgrep. Faghjelp fra andre instanser.
3. Informasjon til utsatte barns foresatte.	Styrer	Barnehagesjefen. Politiet. Fagfolk på overgrep.	Avklare med politiet «når og hvilken» informasjon som skal gis . Forberede og gjennomføre foreldresamtale.	Veiledning og prosedyre for seksuelle overgrep. Faghjelp fra andre instanser.
4. Oppfølging av de andre ansatte.	Styrer	Barnehagesjefen. Bedriftshelsetjeneste. Fagfolk på overgrep.	Vurdere hvilken informasjon, råd og veiledning som ansatte har behov for å mestre situasjonen. Sørg for den riktige oppfølgingen.	Veiledning og prosedyre for seksuelle overgrep. Faghjelp fra andre instanser.
5. Oppfølging av barnet.	Styrer	Barnehagesjefen. Primærkontakt. Fagfolk på overgrep.	Vurdere på hvilken måte barnet og familien følges best opp, sørg for at primærkontakten får støtte i å gjennomføre oppfølgingen.	Veiledning og prosedyre for seksuelle overgrep. Faghjelp fra andre instanser.
6. Informasjon til øvrige brukere om mistanke mot ansatt.	Styrer	Barnehagesjefen. Kommunikasjonssjef. Fagfolk på overgrep Politiet.	Vurdere behovet for informasjon. Gi rett og tilstrekkelig informasjon.	Veiledning og prosedyre for seksuelle overgrep. Faghjelp fra andre instanser.
7. Foreldremøte om overgrep.	Styrer	Barnehagesjefen. Kommunikasjonssjef. Fagfolk på overgrep. Politiet	Planlegge og gjennomføre foreldremøte i samarbeid med fagfolk på overgrep.	Veiledning og prosedyre for seksuelle overgrep. Faghjelp fra andre instanser.
8. Informasjon til de andre barna.	Styrer	Barnehagesjefen. Fagfolk på overgrep.	Vurdere barnas behov for informasjon. (Hvem, hva) Gi tilpasset og tilstrekkelig informasjon. Sette personalet i stand til å gi informasjonen.	Veiledning og prosedyre for seksuelle overgrep. Faghjelp fra andre instanser.
9. Mediehåndtering.	Barnehagesjefen	Politi. Advokat Kommunikasjonssjef.	Avklare mediekontakt og eventuelt behov for pressekonferanse. Avklare hva media skal orienteres om.	Veiledning og prosedyre for seksuelle overgrep. Faghjelp fra andre instanser.
10. Informasjon til helsestasjon	Barnehagesjefen	Kommunalsjef	Informere om mistanke om overgrep på barn fra ansatte i barnehage, slik at de kan håndtere eventuelle spørsmål og forberede seg på å bistå barnehager.	

5 Mistanke om seksuelle overgrep

Mistanke eller påstand om seksuelle overgrep utført av en ansatt i barnehagen kan komme frem på flere måter. Uavhengig av hvilken måte mistanken eller påstanden kommer på kreves det handling fra barnehagens side. I det følgende redegjøres det hvordan Ski kommunes kommunale barnehager håndterer og følger opp en slik krisesituasjon.

Mål: Stoppe seksuelle overgrep mot barn og forebygge nye. Ivareta rettighetene til det mulig utsatte barnet og sørge for videre drift av barnehagen.

5.1 Melding om seksuelle overgrep utført av ansatt

Mistanke eller anklage om seksuelle overgrep fra ansatte kan oppstå av flere grunner. Det kan oppstå ut fra barnets fysiske eller psykiske plager, barnets atferd, utsagn eller signaler som barnet kan gi. Mistanken kan også oppstå på bakgrunn av hva den ansatte sier eller gjør, mistanker kan komme fra foresatte til barn i barnehagen, ansatte i barnehagen eller andre.

Tiltak:

- Ansatte melder mistanke om seksuelle overgrep fra ansatte til styrer, som melder saken til barnehagesjefen
- Styrer og barnehagesjefen har ansvar for videre håndtering av den mistenkte
- Barnehagesjefen informerer Rådmannen/kommunalsjef
- Rådmannen melder den mistenkte til politiet, dette bør ikke overlates til de foresatte
- Dersom en ansatt observeres i å gjennomføre seksuelle overgrep, skal styrer i den grad det er mulig sørge for at overgriperen ikke forlater barnehagen. Styrer skal umiddelbart melde til politiet, som avgjør hva som skal skje med den ansatte
- Styrer melder mistanke om seksuelle overgrep fra ansatte mot barn i barnehagen til tilsynsmyndigheten, slik at de kan vurdere forsvarligheten av videre drift
- Styrer fører logg over alle meldinger og gjennomførte tiltak
- Barnehagesjefen informer leder for helsestasjonene om mistanke slik at de kan være forberedt på spørsmål fra foresatte dersom saken blir kjent

5.2 Behandling av mistanke mot ansatt

Styrer må melde mistanken til barnehagesjef som står ansvarlig for videre behandling. Styrer er ansvarlig for å ivareta personvernet til alle ansatte og bør sammen med barnehagesjefen rådføre seg med fagfolk på overgrep, advokat og eventuelt politi.

Mål: Stoppe seksuelle overgrep mot barn. Vurdere anmeldelse og eventuelle arbeidsrettslige tiltak overfor den ansatte. Sikre at den mistenktes rettigheter og evt hjelpebehov ivaretas.

Tiltak:

- Lage en konkret handlingsplan for behandling av mistanken. Planen skal ha klar ansvars- og arbeidsfordeling for hvordan mistanken skal behandles, samt tidspunkt for gjennomføring av ulike tiltak. Alt skal dokumenteres i loggbok og referater skal utarbeides.
- Vurdering av mistanke. Styrer og barnehagesjef vurderer om mistanken krever videre oppfølging. Drøft mistanken anonymt med fagfolk eller få veiledning av politi.
- Nødvendig dokumentasjon oppbevares.
- Vi skal forholde oss til politiet som gir råd om videre arbeid. Politiet vurderer hva som skal gjøres og vi forholder oss til instruksjer politiet gir oss.
- Barnehagesjefen avklarer eventuell suspensjon med rådmannsnivået i kommunen.
- Dersom det er foresatte som melder mistanke om seksuelle overgrep må barnehagen være i tett dialog med barnets foresatte. Vi må gi foreldrene innsikt i politiets fremgangsmåter slik at foresatte ikke informerer andre om mistanken. Offentliggjøring av mistanken vil kunne ødelegge bevis politiet trenger for å ta ut siktelse.
- Barnehagen må begrense omfanget av hvem som informeres om saken mens politiet etterforsker for ikke å ødelegge for politiets etterforskning av saken.
- Mens politiet jobber med å fremlegge bevis må barnehagen se på hvordan barnehagehverdagen organiseres for å sikre at det barna ikke oppholder seg alene med den mistenkte ansatte. Se på gruppeinndelinger, vaktssystemer osv. på en diskre måte.
- Når saken er meldt til politiet og den mistenkte er informert skal styrer og barnehagesjefen kalle inn til et møte der den ansatte kan ta med seg tillitsvalgt eller advokat. Møtet skal ikke finne sted i barnehagen dersom den mistenkte er suspendert.
- Avklare om den ansatte trenger hjelp fra bedriftshelsetjeneste eller primærlege. Viktig å være oppmerksom på at vi som arbeidsgiver også har en plikt til å ta vare på den ansatte som medmenneske.
- Hvis det skulle være en situasjon som krever informasjon til nær familie av mistenkte, rådfører vi oss med politiet.
- Ansatte som tiltales, siktes eller dømmes for seksuelle overgrep skal ikke jobbe i barnehagen. Ansettelsesforholdet i kommunen skal diskuteres med HR. Ved en eventuell oppsigelse skal prosedyrer for oppsigelse følges.

5.3 Informasjon til utsatte barns foresatte

Foresatte til barn som er utsatt for seksuelle overgrep, eller kan ha blitt utsatt for et slikt overgrep, må snarest mulig få informasjon om dette. Politiet informerer om dette. Når foresatte har fått informasjon fra politiet skal barnehagen tilby de foresatte en samtale.

Mål: Sikre nødvendig hjelp til barnet. Forebygge og dempe krisen hos de involverte og forebygge/dempe konflikten mellom hjem og barnehage. Vi må skape forståelse for politiets og hjelpeapparatets fremgangsmåte og sikre en forsvarlig saksgang. Videre må vi arbeide med å påvirke uttalelser som gis til media.

Tiltak:

- Avklare med politiet når barnehagen skal kalle inn foresatte til samtale.
- Forberede oss på foresattes reaksjoner. Foresatte kan lett anklage barnehagen for manglende tilsyn og kreve strenge tiltak.
- Planlegg foreldresamtalen godt. I samtalen er det videre viktig at du går rett på sak. I fortsettelsen av samtalen er det viktig å ha fokus på barnets beste.
- Vurdere om andre instanser bør delta på møte, med samtykke fra foresatte.

5.4 Oppfølging av de andre ansatte

Ved mistanke om seksuelle overgrep skal den mistenktes personvern ivaretas og færrest mulig skal derfor informeres. Dersom mistanken gjøres alminnelig kjent i nærmiljøet fører dette imidlertid lett til rykter og spekulasjoner og det vil være formålstjenlig å gi informasjon til andre ansatte.

Informasjonsbehovet er i mange tilfeller vanskelig å vurdere opp mot taushetsplikten om personlige forhold så her bør man rådføre seg med advokat etc.

Mål: Sikre barnet oppfølging i saken og forebygge/dempe krisen hos de involverte. Arbeide for å hindre ryktedannelse, spekulasjoner og forhåndsdømming. Ivareta arbeidsmiljøet og skape forståelse for politiets og hjelpeapparatets fremgangsmåte. Sikre forsvarlig saksgang og påvirke uttalelser til media og andre.

Tiltak:

- Vurdere hvem som skal informeres og hvordan dette skal gjøres
- Innhente hjelp fra politiet og aktuelle fagfolk og avklare hvilken informasjon som skal gis videre.
- Mistenkte har krav på diskresjon og vedkommende sin identitet skal ikke oppgis uten samtykke, selv om det vil være vanskelig å holde den skjult.
- Ivareta øvrige ansattes store påkjenninger i forhold til en mulig overgrepssak i kollegiet.
- Sørg for at personalet har kompetanse til å forholde seg til de andre barna.
- Gi de ansatte tid og rom for å snakke om hvordan de skal forholde seg til den mistenkte kollegaen.
- Loggføre alle gjennomførte tiltak.

5.5 Oppfølging av barnet

Barnehagen må være trygg og forutsigbar for barnet, og sikre en god hverdag for det utsatte barnet. Når overgriperen ikke lenger er i barnehagen er den største utryggheten borte, og ansatte kan arbeide for at barnet skal etablere ny tillit til barnehagen.

Mål: Sikre barnet god oppfølging og samordne tiltak i forhold til barnet. Samarbeide og gi støtte til barnets foresatte.

Tiltak:

- Opprette en primærkontakt for det utsatte barnet som får ansvar for å bygge opp igjen barnets tillit til de ansatte i barnehagen.
- Forberede de ansatte på ulike reaksjoner det utsatte barnet kan vise slik at personalet har kompetanse til å møte og ivareta disse.
- Kontakte fagfolk med god kompetanse på området som kan gi barnehagen støtte og veiledning i oppfølging av barnet.
- Vurdere behov for opprettelse av ansvarsgruppe rundt barnet. Vær oppmerksom på at barnets foresatte må samtykke i denne opprettelsen for at nødvendige opplysninger skal kunne deles med deltakerne i ansvarsgruppen.

5.6 Informasjon til øvrige brukere om mistanke mot ansatt

Foresatte til andre enn det mulig misbrukte barnet har i utgangspunktet ikke krav på informasjon. Dersom mistanke om seksuelle overgrep fra ansatt blir alminnelig kjent, vil imidlertid disse ha stort behov for informasjon. Det er en vanskelig avveining å vurdere informasjonsbehovet opp mot taushetsplikt og personvernet. De involverte skal gi samtykke til at informasjon gis om dem. Når saken er under etterforskning må informasjon gis i samråd med politiet

Mål: Sikre god oppfølging av de andre barna i barnehagen. Ivareta øvrige foresatte og møte deres engstelse. Hindre ryktedannelse, spekulasjoner og forhåndsdomming og sikre en forsvarlig saksgang. Skape forståelse for politiets og hjelpeapparatets fremgangsmåte samt påvirke evt. uttalelser til media og andre.

Tiltak:

- Vurdere hvilken informasjon som kan minske belastning, engstelse og uro hos øvrige foresatte. Innhente samtykke fra det/de mulige misbrukte barnas foresatte og fra den mistenkte for å gi informasjon om dem. Sikre at de involverte forstår hva dette samtykket innebærer – lurt å gå via partenes evt. Advokater for å ivareta dette.
- Informasjon og innkalling til foreldremøte skal skje muntlig med muligheter til spørsmål og samtale. Innkalling skjer muntlig for å unngå unødig bekymring og snakk.
- Inviter aktuelle fagfolk til dette foreldremøtet.
- Opplysninger om barnets identitet bør ikke gis på dette møtet. Mistenkte har krav på diskresjon og vedkommende`s identitet skal derfor ikke oppgis uten samtykke.
- Sørg for at øvrige foresatte får råd om hvordan de skal forholde seg til egne barn med tanke på overgrepssaken.
- Loggføre gjennomførte tiltak.

5.7 Foreldremøte om seksuelle overgrep

Det kan bli aktuelt å gi informasjon til andre barns foresatte etter at politiet har satt i gang etterforskning og mistenkte er suspendert. Dersom rykter og spekulasjoner oppstår før prosessen er kommet hit kan det være aktuelt å gi informasjon på et tidligere tidspunkt.

Mål: Informere de andre foresatte ved barnehagen om mistanken eller anklagen. Orienterer om hva politiet har gjort av etterforskning og hva arbeidsgiver har gjort som angår arbeidsrettslige forhold. Møte foresattes engstelse og gi råd om hvordan foresatte kan snakke med barna og møte deres reaksjoner. Hindre ryktedannelse, spekulasjoner og forhåndsdomming.

Tiltak:

- Innhente samtykke fra de involverte partene – nyttig å gå via partenes advokater for å sikre at de vet hva samtykke innebærer.
- Det skal ikke gis opplysninger i større utstrekning enn det som er absolutt nødvendig.
- Informer brukerne om hvilke arbeidsrettslige tiltak som iverksettes fortløpende.
- Politiet orienterer om etterforskningen, og om denne har innvirkning på det daglige livet i barnehagen.
- Styrer informerer om hvordan barnehagen arbeider for å ivareta de andre barna i barnehagen.
- Loggføre gjennomførte tiltak.

5.8 Informasjon til de andre barna

Når en ansatt er mistenkt for seksuelle overgrep mot et barn, er ikke dette noe de andre barna nødvendigvis trenger å ha informasjon om. Dersom foresatte eller andre snakker sammen, om det mulige seksuelle overgrepet, vil imidlertid barn lett fange opp deler av samtaler, og lage seg fantasier, noe som kan føre til unødig engstelse. Når det er tydelig at barn har informasjon om at seksuelle overgrep kan ha skjedd, bør personalet snakke med dem om det mulige overgrepet. Informasjon som gis barna må også balanseres opp mot taushetsplikt og personvern.

Mål: Forebygge og dempe frykt hos de andre barna. Beholde og bygge opp tillit personalet og skape forståelse for politiets og hjelpeapparatets fremgangsmåte.

Tiltak:

- Vurdere hva slags informasjon de øvrige barna har behov for og hvordan den skal gis.
- Vurdere hvilke barn (alder) som har behov for informasjon.
- Innhente samtykke fra de involverte partene om navn skal oppgis – nyttig å gå via partenes advokater for å sikre at de vet hva samtykke innebærer. Sørg for diskresjon for alle parter.
- Be om veiledning fra fagfolk med kompetanse og erfaring fra området slik at de ansatte føler seg kompetente til å gjennomføre disse samtalene.
- Informere foresatte til de barna som har behov for informasjon om hva som blir sagt til barna.
- Loggføre gjennomførte tiltak.

5.9 Mediehåndtering

Overgrepssaker er følsomme og mediedekning kan fort bli belastende for de involverte. Mange opplysninger vil være unntatt offentlighet. Det er imidlertid viktig å huske at media har en viktig samfunnsoppgave og man bør forsøke å unngå at det er de som må grave frem kritikkverdige forhold.

Mål: Legge premissene for mediedekning og hindre spekulasjoner og rykter. Bidra til at informasjon som kommer ut er nødvendig og korrekt. Hjelp politiet

Tiltak:

- Gi god informasjon til de involverte for å forebygge behov for å bruke media (Dette punktet skal også ivaretas i den langsiktige planen som lages i forbindelse med overgrepssaken).
- Barnehagesjef skal ta initiativ til et møte med styrer, tillitsvalgte og eventuelt politi og advokater for å planlegge kontakt med media og lage en medieplan (om mulig avtale tid og sted, pressekonferanse).
- Informere ansatte om at det kun er barnehagesjef og /eller kommunalsjef/rådmannen som kan uttale seg til media. Avklare hvilken informasjon som kan gis av hensyn til de berørte. De som uttaler seg må be om å få kontrollere det de har blitt sitert på og se sammenhengen informasjonen skal brukes i.
- Se på hvilke tidspunkt det er naturlig at media vil vise sin interesse – være forberedt.
- Loggføre all mediekontakt (Langsiktig plan for oppfølging av overgrepssaken skal også inneholde dette punktet).

5.10 Informasjon til helsestasjonen

Om mistanken om at barn i en barnehage har vært utsatt for seksuelle overgrep kommer ut i det offentlige rom, kan foreldre til andre barn blir bekymret. For at øvrige hjelpeinstanser i kommunen skal være forberedt på evt. henvendelser fra bekymrede foreldre skal helsestasjonen informeres om den pågående saken.

Mål: Forberede helsestasjonen på evt. henvendelser fra bekymrede foreldre, slik at de kan gi best mulig informasjon og trygge foreldrene. Forberede helsestasjonen på evt. behov for bistand.

Tiltak:

- Barnehagesjefen tar kontakt med helsestasjonen i barnehagens nærområde og informerer om den pågående saken (informasjonen skal gis på et overordnet nivå og uten detaljer om saken).
- Be om mulighet for evt. støtte/bistand til barnehagen.

6 Langsiktig fase

Seksuelle overgrep fra en ansatt er et så alvorlig tillitsbrudd at det må følges opp over tid. Nedenfor redegjøres det for hvordan Ski kommunes kommunale barnehager langsiktig skal arbeide med å følge opp en slik krisesituasjon.

Tiltak	Ansvarlig	Støtte	Gjøre mål	Hjelpemidler
1. Planlegge langsiktig oppfølging av mistenkt seksuelt overgrep	Styrer	Barnehagesjefen. Pedagogisk leder. Øvrige instanser.	Lage helhetlig plan for oppfølging av mistenkt overgrep.	Veiledning og prosedyre for seksuelle overgrep.
2. Følge opp barnet som man mistenker er utsatt for seksuelle overgrep	Pedagogisk leder	Barnehagesjefen. Styrer. Helsevesen. Hjelper'n.	Opprette primærkontakt for tett oppfølging av barnet, i samarbeid med foresatte. Samordne oppfølging med andre instanser.	Veiledning og prosedyre for seksuelle overgrep. Faghjelp fra andre instanser.
3. Følge opp foresatte som har barn som er mistenkt utsatt for seksuelle overgrep	Styrer	Barnehagesjefen. Pedagogisk leder. Helsevesen. Hjelper'n.	Lytte til reaksjoner. Orienterer om rettigheter. Informere om håndtering av mistenkt. Samarbeide om tiltak. Samordne tiltak.	Veiledning og prosedyre for seksuelle overgrep. Faghjelp fra andre instanser.
4. Følge opp øvrige ansatte	Styrer	Barnehagesjefen. Bedriftshelsetjeneste. Tillitsvalgt. Verneombud.	Bearbeide opplevelser. Drøfte barnehagens oppfølging. Gå gjennom forebyggende tiltak.	Veiledning og prosedyre for seksuelle overgrep. Faghjelp fra andre instanser.
5. Følge opp andre barn og deres foresatte	Styrer	Pedagogisk ledere. Barnehagesjefen. Politi. Helsevesen. Hjelper'n.	Orienterer om saken. Orienterer om håndtering. Lytte til reaksjoner. Skape trygghet og tillit. Orienterer om forbyggende tiltak..	Veiledning og prosedyre for seksuelle overgrep. Faghjelp fra andre instanser.
6. Følge opp ansatt som er tidligere mistenkt, men ikke tiltalt	Styrer	Barnehagesjefen. Tillitsvalgt. Advokat. Politi. Bedriftshelsetjenesten.	Klargjøre håndtering. Klargjøre konsekvenser. Orienterer om rettigheter. Menneskelige støtte.	Veiledning og prosedyre for seksuelle overgrep. Faghjelp fra andre instanser. Arbeidsmiljøloven.
7. Oppfølging ved rettssak	Styrer	Pedagogisk leder. Politi/ advokat. Barnehagesjefen.	Informere involverte parter. Bearbeide reaksjoner.	Veiledning og prosedyre for seksuelle overgrep. Faghjelp fra andre instanser.
8. Mediehåndtering	Barnehagesjef	Politi. Advokat. Kommunikasjonssjef. Styrer	Avklare mediekontakt. Avklare hva media skal orienteres om.	Veiledning og prosedyre for seksuelle overgrep. Faghjelp fra andre instanser.

6.1 Planlegge langsiktig oppfølging av mistenkt seksuelt overgrep

I etterkant av en overgrepssak er det nødvendig at barnehagen setter av tid til å utarbeide en plan for hvordan man skal følge opp ettervirkningene. Denne planen må ta for seg arbeid både i forhold til det utsatte barnet og dets foresatte, arbeid med å gjenoppbygge tillit i den øvrige foreldregruppa og hos barna, oppfølging av den ansatte og ikke minst barnehagen som arbeidsplass.

Mål: Lage en strategisk plan for håndtering av overgrepssaken i etterkant

I oppstarten av dette arbeidet skal styrer kalle inn til et avklaringsmøte med barnehagesjefen, pedagogisk leder og andre hjelpeinstanser. I dette møtet skal det kartlegges hvilken kompetanse og ressurser som finnes internt og hvilke som eventuelt må innhentes. Barnehagen må se på hvilken støtte barnet som har blitt utsatt for det seksuelle overgrepet, og dets foresatte, trenger og hvilke instanser barnehagen kan samarbeide med i dette arbeidet. Styrer må informere om hvilke tiltak som igangsettes og hvilke rettigheter som finnes. Videre er det nødvendig å lytte til reaksjoner og se på hvilken støtte øvrige brukere av barnehagen har behov for. Det handler om å gjenoppbygge tilliten som er et tidkrevende arbeid. Det kan være nødvendig å avholde et foreldremøte for å informere om fakta i saken. Hovedregelen er at det ikke skal gis opplysninger i større utstrekning enn det som er absolutt nødvendig, personvernet skal ivaretas.

I forhold til barnehagen som arbeidsplass er det viktig å innhente reaksjoner fra øvrige ansatte og se på hvilken støtte og oppfølging som trengs i arbeidet med gjenoppbyggingsfasen. Vi må legge en plan for rettfærdig behandling av skyldspørsmål og arbeidsrettslig behandling overfor den mistenkte og herunder huske å vise menneskelig omsorg og ivaretagelse. I forhold til barnehagens omdømme og mistillit i foreldregruppa må vi i dette møtet også avklare ansvar og oppgaver i forhold til håndtering av media.

I det følgende redegjøres det for hvilke punkter som skal kvalitetssikres i den strategiske planen som skal utarbeides.

6.2 Følge opp barnet som man mistenker er utsatt for seksuelle overgrep

Et barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep fra en ansatt, vil kunne ha behov for langsiktig oppfølging. Mye av oppfølgingen vil ligge til helsevesenet, men også i forhold til barnehagen vil barnet kunne trenge oppfølging på flere plan.

Mål: Gi barnet nødvendig hjelp for å bearbeide det seksuelle overgrepet, skape trygghet og forutsigbarhet og samordne tiltak.

Tiltak:

- Opprette en primærkontakt til barnet, som har ansvar for å bygge tillit i tett samarbeid med foresatte. Sikre opprettholdelse av relasjoner til andre barn.
- Observere barnet for å kartlegge behov.
- Styrer samordner hjelpetiltak.
- Lage en oppfølgingsplan for barnet.

6.3 Følge opp foresatte som har barn som er mistenkt utsatt for seksuelle overgrep

Foresatte som har opplevd at barnet deres har blitt utsatt for seksuelle overgrep fra en ansatt i barnehagen har opplevd et stort tillitsbrudd. De vil kunne komme i et anstrengt forhold til barnehagen og stille barnehagen til ansvar for overgrepet. Det vil derfor kreve god oppfølging over tid for å bygge opp en god relasjon og et godt samarbeid mellom hjemmet og barnehagen.

Mål: Samarbeid om barnets trygghet og trivsel og gjenombygge tillit.

Tiltak:

- Gi foresatte fortløpende fakta i saken.
- Avklare med foresatte hvilken informasjon om barnet som skal gis til andre.
- Tett og daglig samarbeid med foresatte om barnets utvikling og trivsel.
- Informasjon om rettigheter, www.voldsoffererstatning.no

6.4 Oppfølging av øvrige ansatte

Anklage om seksuelt overgrep fra ansatt kan bli en belastning for arbeidsmiljøet. Det kan føre til splittelser gjennom sympatier, antipatier og forhåndsdomming. Styrer må sammen med barnehagesjef kartlegge virkningen på arbeidsmiljøet og sette inn nødvendige tiltak. Det kan være naturlig å trekke inn verneombud, tillitsvalgte og bedriftshelsetjeneste i dette arbeidet.

Mål: Gi nødvendig informasjon, bli enig om hvordan ansatte skal forholde seg til spørsmål fra barn, foreldre og media, hjelp til å bearbeide det som har skjedd.

Tiltak:

- Felles personalmøte der informasjon gis som er avklart med mistenkte og foresatte.
- Sette øvrige ansatte i stand til å forholde seg til tidligere mistenkt dersom saken er henlagt uten siktelse og den ansatte fortsatt arbeider i barnehagen.
- Lage en plan over hvordan ansatte møter spørsmål fra barn, foresatte og media. Avklare roller.
- Legge opp til at ansatte kan få stille de spørsmålene de har behov for.
- Gi rom for å bearbeide reaksjoner.

6.5 Følge opp andre barn og deres foresatte

Når anklage om overgrep fra ansatt er kjent vil det være et tema som opptar barnehagens ansatte og barnas foresatte. Det er viktig at barnehagen snakker med barna og informerer foresatte om hvilke opplysninger barna har fått. Det tar tid å bygge opp igjen gode relasjoner mellom foresatte og ansatte, så dette må barnehagen prioritere.

Mål: Gi informasjon til andre barn og foresatte, etter samtykke fra foresatte til barnet som er utsatt for seksuelle overgrep. Gjenopprette brukernes trygghet og tillit til barnehagen.

Tiltak:

- Kalle inn til foreldremøte eller personlige samtaler, vurdere om andre hjelpeinstanser skal delta. Det må vurderes hvilke foresatte som har behov for informasjon.
- Vurdere bruk av barnesamtaler.
- Jobbe med kropp og seksualitet som tema i barnegruppa.
- Veilede foresatte i hvordan de skal håndtere barnas eventuelle spørsmål, reaksjoner og atferd.

6.6 Følge opp ansatt som er tidligere mistenkt, men ikke tiltalt

Den mistenkte skal behandles rettferdig og korrekt, både strafferettslig og arbeidsrettslig. Vi har et ansvar for å ta vare på en ansatt som er mistenkt for overgrep. Vi må vise menneskelig omsorg og ivareta den mistenkte så lenge vedkommende er ansatt i virksomheten.

Mål: Gi tidligere mistenkt korrekt behandling, opplyse om rettigheter og tilby menneskelig omsorg og hjelp.

Tiltak:

- Innkalle til samtale for å informere om den ansattes rettigheter som arbeidstaker. Opplyse den ansatte om å ta med seg en tillitsperson til denne samtalen.
- Tilby veiledning eller rådgivning ved behov.
- Innhente bistand fra bedriftshelsetjenesten ved behov.
- All dokumentasjon tilknyttet saken skal oppbevares i lukket konvolutt, og holdes utenfor den ansattes personalmappe.

6.7 Oppfølging ved rettssak

Ved en eventuell rettssak vil overgrepssaken bli aktualisert igjen, med muligheter for gjenopplevelse. Det kan være ansatte som må vitne. Styrer skal sammen med barnehagesjef sette saken på dagsorden, både overfor den mulig misbruktes foresatte, de ansatte og barnehagens øvrige brukere.

Mål: Forebygge frykt og mistillit. Bearbeide reaksjoner og følelser knyttet til overgrepssaken.

Tiltak:

- Styrer skal i samarbeid med barnehagesjefen lage en plan for hvordan håndtere forhold rundt rettsaken.
- Avklare med foreldrene hvilket støtte de har behov for.
- Barnet skal få saklig informasjon i saken. Informasjonen tilpasses barnets alder.
- Ivareta barnas reaksjoner knyttet til overgrepssaken.
- Sette av tid til samtaler, både kollektivt og individuelt for å lage tiltak.
Tema for samtalene bør være: hvordan vi skal ivareta barnet, hvordan vi best kan støtte barnas foresatte, hvordan vi skal forholde oss til rettsaken og eventuell vitneføring. Videre hvordan vi skal møte reaksjoner fra andre foresatte og barn, hvordan vi skal forholde oss til spørsmål fra omgivelsene og hvordan vi skal støtte hverandre som kolleger.
- Være oppmerksomme på eventuelle reaksjoner og signaler barna kan gi og imøtekomme disse behovene.

6.8 Mediehåndtering

Slike saker medfører ofte medieinteresse over lang tid. Hver gang det er utvikling i saken, som ved fengsling, løslatelse, rettssak og ankesak vil media vise sin interesse. Dette skal vi være oppmerksom på for å kunne være forberedt ved henvendelser. Overgrepssaker er følsomme og mediedekningen kan fort bli belastende for de involverte.

Mål: Gi informasjon om barnehagens tiltak. Skape trygghet for alle parter.

Tiltak:

- Styrer tar initiativ til et møte med barnehagesjef, barnehageeier, tillitsvalgte, kommunikasjonsavdelingen og eventuelt politi og advokater for å utarbeide en strategiplan i forhold til kontakt med media (om mulig avtale tid og sted, pressekonferanse).
- Informere ansatte om at det kun er barnehagesjef/styrer og eventuelt kommunalsjef/rådmannen som skal uttale seg til media. Ved henvendelser skal man ikke kommentere, men henvise de som tar kontakt videre til barnehagesjefen/styrer. Obs: Barnehagesjefen/styrer må være oppmerksom på å få kontrollere det man blir sitert på og etterspørre i hvilken sammenheng informasjonen skal brukes.
- Informasjonen som skal gis til media er hvilke konkrete tiltak barnehagen/kommunen har satt i gang. Ingen syning eller personlige meninger skal gis.

7 Oppsummering

Mistanke om seksuelle overgrep krever handling. Disse sakene er alltid en stor belastning for de som er involvert, både barn og foreldre, den ansatte som er mistenkt og dennes familie, andre ansatte og de som skal håndtere saken. Noen saker vil være enklere å håndtere fordi det ikke er noen tvil om at overgrep har funnet sted, for eksempel når en ansatt erkjenner seksuelle overgrep eller hvor en ansatt blir oppdaget i en overgrepssituasjon. Andre saker er mer kompliserte fordi mistanken ikke gir sikre holdepunkter for at overgrep har skjedd eller hvor mange barn som er berørt. Når det er aktuelt å foreta nærmere undersøkelser ut fra vage mistanker er det viktig å begrense de innvidde til færrest mulig personer og å skynde seg langsomt. Denne prosedyren er laget for å skulle være en støtte og en kvalitetssikring i dette arbeidet.

8 Litteraturliste

Aasland, Margrete Wiede. «....*Si det til noen....*». Høyskoleforlaget AS, 2009.

NKVTS, Kruse, Anja Emilie. *Unge som begår seksuelle overgrep*. 2011.

Kriseportalen.no, *Seksuelle overgrep, Overgrep fra ansatte*.

Stephen Smallbone. « *Testing the sexual abuses – sexual offending hypothesis*» 2014

9 Vedlegg

9.1 Logg for arbeid utført i den akutte fasen

DATO/ KLOKESLETT	TILTAK	UTFØRT AV	GJØREMÅL	STATUS
	Melding om seksuelle overgrep fra ansatt			
	Behandling av mistanke mot ansatt			
	Informasjon til misbruktes foresatte			
	Oppfølging av de andre ansatte			
	Oppfølging av barnet			
	Informasjon til øvrige brukere om mistanke mot ansatt			
	Foreldremøte om seksuelle overgrep			
	Informasjon til de andre barna			
	Mediehåndtering			

9.2 Logg for arbeid utført i den langsiktige oppfølgingen av overgrepssaken

DATO/ KLOKESLETT	TILTAK	UTFØRT AV	GJØREMÅL	STATUS
	Plan for langsiktig oppfølging for alle involverte.			
	Lage individuell plan for barnet.			
	Lage individuell plan for foresatte til barnet som er utsatt for seksuelle overgrep.			
	Lage plan for å følge opp øvrige ansatte.			
	Plan for å følge opp andre barn og foreldre.			
	Lage plan for oppfølging av tidligere mistenkt.			
	Plan for oppfølging av rettsak.			
	Plan for håndtering av media.			

9.3 Progresjonsplan for det forebyggende arbeidet

Alder	Tema	Hensikt
1-2 år	Kroppen. Kroppsdelene.	Bevisstgjøre barn på egen kropp. Etablere språk og begreper om kroppen. Barn skal få positivt forhold til egen kropp. Erfaring med andres kropp og grenser.
3 år	Kroppen og kroppsdelene. Hvordan ser vi ut?	Få erfaring om kroppen og dens funksjoner. Bruke riktige begreper om kroppen. Positive erfaringer med egen kropp. Kunnskap om egen og andres kropp.
4 år	Hvordan jeg blir til. Hvordan kroppen fungerer. Følelser. Hvordan vi blir til.	Lære navn på kroppsdelene og hvordan de fungerer og henger sammen. Få kjennskap til følelser og dens uttrykk. Kunne si ifra og sette grenser. Respektere andres grenser. Få kunnskap om hvordan barn blir til.
5 år	Oppfølging av tema fra tidligere år. Ulike familie konstellasjoner. Gode, vonde og ulovlige berøringer. Gode og vonde hemmeligheter.	Bevisstgjøring Etablere handlingsstrategier Motvirke skam/skyldfølelse Formidle kunnskap Positive holdninger Etablere språk og begreper Åpenhet og tydelighet